EUTHANASIE: EEN ETHISCH PERSPECTIEF

Momenteel menen velen dat de wetgeving strikt moet worden geïnterpreteerd en dat een euthanasieverzoek niet mogelijk is bij aandoeningen zoals de ziekte van Alzheimer.

Het probleem:

- Als u het verzoek in een relatief vroeg stadium van de ziekte formuleert, voldoet u mogelijk niet aan de wettelijke voorwaarde van « aanhoudend en ondraaglijk » lijden.
- Als u het verzoek daarentegen in een gevorderd stadium doet, bestaat het risico dat u geen « vrijwillig, weloverwogen en herhaald verzoek, zonder enige druk van buitenaf, van een handelingsbekwame en bewuste persoon » meer kunt formuleren.

Door het ziekteverloop wordt het immers vaak onmogelijk om een dergelijk bewust en aanhoudend verzoek te uiten.

Ligue Alzheimer ASBL stelt vast dat de Belgische euthanasiewet als vrij goed verenigbaar met de hedendaagse moraal kan worden beschouwd en steunt op het gesprek tussen patiënt en arts. De Controlecommissie Euthanasie verwijst volgens de vereniging echter eerder naar opvattingen die sinds de jaren 60 gangbaar zijn: het absolute recht van het individu om het moment en de manier van sterven te kiezen, en de betrokkenheid van naasten om de wensen van de patiënt onder alle omstandigheden te eerbiedigen. Naar aanleiding van de onthullingen tijdens de parlementaire besprekingen over euthanasie is Ligue Alzheimer bezorgd te vernemen dat deze commissie directe actieve euthanasie bij mensen met de ziekte van Alzheimer tolereert en tot op zekere hoogte bepleit, zelfs zonder lichamelijk lijden of een verzoek van de zieke. De commissie baseert zich dan uitsluitend op de veronderstelde voorafgaande wil of op de uiting van een verminderde wilsbekwaamheid.

Ligue Alzheimer vindt dit een belangrijke kwestie waarin men niet te snel mag handelen, omdat mensen met dementie tegen elke vorm van misbruik moeten worden beschermd.

© All rights reserved

Kan een voorafgaande wilsverklaring duidelijkheid scheppen?

Het huidige Belgische wettelijke kader biedt, voor het geval iemand zijn of haar wil niet meer duidelijk kan uiten, de mogelijkheid om « schriftelijk in een verklaring de wil vast te leggen dat een arts euthanasie uitvoert als die arts vaststelt:

- dat de persoon lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke aandoening veroorzaakt door een ongeval of ziekte;
- dat de persoon niet meer bij bewustzijn is;
- en dat deze toestand volgens de huidige stand van de wetenschap onomkeerbaar is. »

Volgens dezelfde wet moet de voorafgaande wilsverklaring worden opgesteld op het voorgeschreven formulier, in aanwezigheid van twee meerderjarige getuigen, van wie minstens één geen materieel belang heeft bij het overlijden. Ze moet bovendien minder dan vijf jaar vóór het moment waarop de patiënt zijn of haar wil niet meer kan uiten, zijn opgesteld of bevestigd. De wet bepaalt ook dat de persoon die de verklaring opstelde, die toestemming op elk moment kan wijzigen of intrekken.

Bij mensen met dementie neemt het vermogen om een eerdere verklaring te bevestigen, in te trekken of te wijzigen af en verdwijnt het uiteindelijk. Het moment waarop dit gebeurt, is onvoorspelbaar en moeilijk vast te stellen. Wat betekent dit voor het verzoek? Als de persoon nog steeds instemt met wat eerder werd uitgedrukt, kan hij of zij het verzoek niet meer vernieuwen. Als de persoon het wil wijzigen of intrekken, is dat evenmin nog mogelijk. Welke waarde kan dan nog worden toegekend aan deze voorafgaande wilsverklaring bij een dementiële aandoening?

Vertegenwoordiging bij een beslissing om euthanasie te vragen

Een vertegenwoordiger kan geen uitdrukkelijk euthanasieverzoek indienen. Het verzoek moet door de betrokken persoon zelf worden geformuleerd, onder de eerder genoemde voorwaarden van handelingsbekwaamheid, bewustzijn enz. Als men een dergelijke vertegenwoordiging zou willen aanvaarden, zou daarvoor dus een specifiek wettelijk kader met strikte toepassingsvoorwaarden nodig zijn.

Volgens Ligue Alzheimer ASBL is het bijzonder moeilijk te bepalen onder welke voorwaarden een of meer vertegenwoordigers van iemand met dementie in diens naam een beslissing zouden mogen nemen over een zo ingrijpende kwestie als euthanasie.

© All rights reserved

Aspecten die de arts aan wie het euthanasieverzoek wordt gericht, moet beoordelen

In het algemeen moet de arts die euthanasie uitvoert, nagaan of:

- de betrokken persoon handelingsbekwaam en bewust is op het moment van het verzoek;
- het verzoek volledig vrijwillig, weloverwogen en herhaald is en niet onder druk van buitenaf tot stand komt;
- de betrokken persoon zich in een medisch uitzichtloze toestand bevindt en aanhoudend en ondraaglijk lichamelijk of psychisch lijdt, waarbij het lijden niet kan worden verzacht en voortvloeit uit een ernstige en ongeneeslijke aandoening veroorzaakt door een ongeval of ziekte.

De arts moet onder meer ook:

- de betrokken persoon informeren over de gezondheidstoestand en levensverwachting;
- alle therapeutische mogelijkheden, de mogelijkheden van palliatieve zorg en de gevolgen daarvan bespreken, en samen met de persoon tot de overtuiging komen dat er in diens situatie geen andere redelijke oplossing bestaat.

Als de arts euthanasie uitvoert op basis van een voorafgaande wilsverklaring, moet die onder meer nagaan of:

- de betrokken persoon lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke aandoening veroorzaakt door een ongeval of ziekte;
- de persoon niet meer bij bewustzijn is;
- deze toestand volgens de huidige stand van de wetenschap onomkeerbaar is.

De mededeling van de diagnose dementie betekent doorgaans een ingrijpende schok of trauma. Een onmiddellijke reactie kan zijn om euthanasie te willen vragen. Later kan echter de wens ontstaan om verder te leven en zich aan het leven vast te houden. Als de betrokken persoon niet meer kan oordelen of zijn of haar wil uiten, is het dan deontologisch en ethisch verantwoord het risico te nemen dat die niet van mening is veranderd?

Aanvullende informatie:

- Brochure: La maladie d'Alzheimer… QUE FAIRE?: https://www.notaire.be/generales/publications/downloads/57
- Directe actieve euthanasie is de opzettelijke handeling van een arts die, op verzoek van de patiënt, diens leven beëindigt om het lijden te verkorten. Ze wordt geregeld door de wet van 28 mei 2002 betreffende euthanasie.
- De Belgische wet staat hulp bij zelfdoding niet toe en behoudt euthanasie voor aan een arts. Die moet zelf eerst nagaan of de patiënt aan de voorwaarden voldoet en een welomschreven procedure volgen, waarbij onder meer een of meer andere artsen worden geraadpleegd.
- Art. 497/2 Burgerlijk Wetboek: « De volgende handelingen komen niet in aanmerking voor bijstand of vertegenwoordiging door de bewindvoerder (…) het verzoek om euthanasie, bedoeld in de artikelen 3 en 4 van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie. »
- CERCLE DE RÉFLEXION ÉTHIQUE - Standpunt van Ligue Alzheimer over euthanasie bij personen met de ziekte van Alzheimer of een andere vorm van dementie; versie van 25 maart 2014.

© All rights reserved